

ریشه عرفانی ولایت فقیه

محسن غروی‌ان: برخلاف برخی که معتقدند ولایت فقیه یک نظریه فقهی است، ولایت فقیه امام خمینی به نظر من ریشه در عرفان و فلسفه امام داشت. نظام اسلامی براساس قرائت امام خمینی از اسلام شکل گرفت. این انقلاب توسط یک مرجع تقلید و یک حکیم و فیلسوف صدرایی با قرائت ویژه‌ای از فلسفه ملاصدرا و با نقش آفرینی حوزه و حمایت مردم شکل گرفت.



ماکس وبر ایران

ابراهیم فیاض: مرحوم آیت‌الله شاه‌آبادی، ماکس وبر ایران است. در کتاب شدت‌الاعراف کاملاً ساختارشناسی انجام داده و خیلی عمیق است. من با خواندن این کتاب واقعات ماندم که چگونه این اثر ایشان مهجور مانده. امام (ره) دقیقاً همان ساختار را ادامه داده که در کتاب ولایت فقیه امام این را می‌بینیم.



اخلاق فتوت با ارائه رحمتی

چهل‌وهشتمین کارگاه فلسفه اخلاق با موضوع «اخلاق فتوت در ایران اسلامی» با ارائه انشاءالله رحمتی، روز دوشنبه ۲۹م بهمن ماه ساعت ۱۸:۳۰ برگزار می‌شود. این کارگاه‌ها در محل خانه اخلاق پژوهان جوان به آدرس قم، بلوار محمداصن(ص)، کوچه ۱۳، پلاک ۲۹ برگزار و از طریق سایت ethichouse.ir به صورت زنده پخش خواهد شد.



آغاز مدرسه فلسفه و کلام

دومین مدرسه گروه آموزشی فلسفه و کلام اسلامی مرکز آخوند خراسانی با عنوان مدرسه زمستانی فلسفه اسلامی با موضوع وجود ذهنی در روزهای هشتم و نهم اسفندماه ۹۷ در دفتر تبلیغات اسلامی شعبه مشهد، با حضور اساتید زیر برگزار می‌شود. در این مدرسه داود حسینی، علی رضایی تهرانی، محمدتقی سبحانی، سیدعلی طالقانی، عبدالرسول عبودیت و غلامرضا فیاضی به ارائه مباحث خواهند پرداخت.



برگ سبز خودروپژو ۲۰۶ مدل ۹۱ به رنگ سفید به شماره موتور ۱۳۵۶۱۰۰۱۵۵۹۱۰ و به شماره شناسی ۶۱۵۸۰۵ NAAP ۴۱ FD ۹۰ CJ و به شماره پلاک ۱۴-۶۵۲-۶۵۳۸ به نام پویان رحمتی اندامی مفقود گردیده است و از درجه اعتبار ساقط می‌باشد.

مدرک فارغ‌التحصیلی اینجناب عبدالرضا فقهی فرزند باقر به شماره شناسنامه ۴۹۶۳ صادره از تهران در مقطع کارشناسی رشته مهندسی عمران صادره از واحد دانشگاهی اهواز با شماره ۱۲/۱۱۵۷۴/۱۲/۱۱۵۷۴/۱۲/۱۱۵۷۴ مفقود گردیده است و فاقد اعتبار می‌باشد. از پاینده تقاضا می‌شود اصل مدرک را به دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز به نشانی اهواز فلکه کارگر (فرهنگ شهر) خیابان کارگر جنوبی کد پستی ۶۸۸۷۵-۶۱۳۴۹-۶ و صندوق پستی ۱۹۱۵ ارسال نماید.

اندیشه

نگاهی حقوقی به مساله تابعیت دوگانه

تابعیت مضاعف، منشأ و راه حل



برده و هر جا که لازم بوده یکی از دو طریق را اعمال کرده‌اند. مثلاً طبق بند دوم ماده ۹۷۶ قانون مدنی، کسانی که پدر آنها ایرانی است-اعم از اینکه در ایران یا در خارجه متولد شده باشند- ایرانی محسوب می‌شوند. واضح است که در این بند، قانونگذار برای تابعیت اصلی، سیستم خون را اعمال کرده است. در بند سوم همین ماده مقرر شده کسانی که در ایران متولد شده پدر و مادر آنها غیر معلوم باشد، ایرانی محسوب می‌شوند. می‌بینیم که در این بند، قانونگذار براساس سیستم خاک قانونگذاری کرده است. با این توضیحات درباره مفهوم تابعیت و نحوه اعمال آن، باید دید چه اتفاقی می‌افتد که برخی از افراد دو تابعیتی می‌شوند یا به اصطلاح «تابعیت مضاعف» پیدا می‌کنند. تابعیت مضاعف ممکن است در زمان تولد بر اثر اختلاف دولت‌ها در اعمال یکی از سیستم‌های تابعیت (سیستم خاک یا سیستم خون) اتفاق افتد. برای مثال هرگاه یک کشور منتظر داشته باشد که حاکمیت‌های مساوی، پذیرش تابعیت در کشور خود را موقوف به اراده سایر دولت‌ها کنند. چنان‌که قوانین تابعیت ایران و آمریکا، تحصیل تابعیت خود را منوط به ترک تابعیت نکرده‌اند. البته در مورد ازدواج، برخی صاحب‌نظران بر این عقیده‌اند می‌توان با اجرای نظریه «استقلال تابعیت در ازدواج»، مشکل را از ریشه حل کرد. به این ترتیب که تابعیت زن و مرد بر یکدیگر اثری نگذارد. ایس‌نظر هم امکان عملی ندارد چرا که در «وحدت تابعیت زوجین»، برای دولت‌ها و اشخاص مصلحی هست که بعد

به منظور اجرای ترجیح، باید در نسل اول، سیستم خون ولی از نسل دوم به بعد باید سیستم خاک را اعمال کرد. طریق دیگر جلوگیری از ایجاد تابعیت مضاعف آن است که در موارد «تحصیل تابعیت اکتسابی» مانند ازدواج، کسی نتواند تابعیت دوم را به دست آورد مگر آنکه تابعیت اول خود را از دست داده باشد. به دو شکل ممکن است این اتفاق رخ دهد: اول آنکه دولتی حاضر باشد ترک تابعیت فردی از اتباع خود را بدون قید و شرط قبول کند. هرچند این فرض منتع نیست اما عملاً بعید است. دوم آنکه کشور دوم تابعیت جدید را نپذیرد مگر آنکه ثابت شود شخص تابعیت کشور اول را از دست داده است. این فرض هم با موانعی روبه‌رو است از جمله اینکه مسائل مربوط به تابعیت راه‌کشوری باشد شیوه خود و بر اساس مصالح ملی و اجتماعی کشورش قانونگذاری می‌کند و نمی‌توان دولت‌ها در این زمینه مجبور کرد. همچنین می‌دانیم که اصل بر برابری حاکمیت‌هاست، لذا نمی‌توان انتظار داشت که حاکمیت‌های مساوی، پذیرش تابعیت در کشور خود را موقوف به اراده سایر دولت‌ها کنند. چنان‌که قوانین تابعیت ایران و آمریکا، تحصیل تابعیت خود را منوط به ترک تابعیت نکرده‌اند. البته در مورد ازدواج، برخی صاحب‌نظران بر این عقیده‌اند می‌توان با اجرای نظریه «استقلال تابعیت در ازدواج»، مشکل را از ریشه حل کرد. به این ترتیب که تابعیت زن و مرد بر یکدیگر اثری نگذارد. ایس‌نظر هم امکان عملی ندارد چرا که در «وحدت تابعیت زوجین»، برای دولت‌ها و اشخاص مصلحی هست که بعد

است قانونگذار از آن چشم‌پوشی کند.^(۱) در آخر باید اضافه کرد بحث تابعیت عملی یا موثر یک راه‌حل اجرایی برای ترجیح یکی از دو تابعیت بر یکدیگر است که مورد توجه رویه قضایی بوده و در محاکم داخلی و بین‌المللی توسط قضات به کار رفته تا به این وسیله قانون حاکم تعیین شود و حل تعارض قوانین صورت گیرد. «تابعیت موثر یا فعال» مفهومی است که به موجب آن یک پیوند واقعی بین شخص و کشور متبوع وی وجود داشته باشد. عوامل موثر در تعیین تابعیت موثر می‌تواند محل سکونت دائمی شخص یا اقامتگاه فعال وی، زبان، تابعیت همسر، تعیین محل امور مهم شخص و... باشد. در راستای همین نظریه معاهده ۱۹۳۰ لاهه چنین مقرر می‌کند: درباره شخصی که دارای تابعیت مضاعف است، هر کشور ثالث می‌تواند در قلمرو خود از میان تابعیت‌های مختلف وی، تابعیت کشوری را -که با توجه به شرایط موجود به نظر می‌رسد وی به آن بستگی بیشتری دارد- قابل اعمال بشناسد.^(۲)

قانون مدنی ایران ذیل مواد ۹۷۶ تا ۹۹۱ به بحث تابعیت پرداخته و در ایس‌ن مواد طریقه تحصیل تابعیت ایران، ترک تابعیت و بازگشت به آن را مطرح می‌کند که خوب است در انتهای این بحث اشاره مختصری به این مواد داشته باشیم. در این مواد اشاره مستقیم به لفظ «تابعیت مضاعف» نشده است، اما قانونگذار ایران در مواردی مثل ماده ۹۸۷ که مربوط به ازدواج زن ایرانی با تبعه کشور خارجی است، به مساله تابعیت مضاعف توجه داشته و درصدد رفع آن برآمده است. همچنین بند اول ماده ۹۷۶ قانون مدنی اشاره می‌کند تمامی ساکنان ایران -به استثنای اشخاصی که تبعیت خارجی آنها مسلم باشد- تبعه ایران محسوب می‌شوند. تبعیت خارجی کسانی مسلم است که مدارک تابعیت آنها مورد اعتراض دولت ایران نباشد. بنابر این ماده، طبق یک اماره قانونی، قانونگذار ایران تمامی ساکنان کشور را بر اساس سیستم اقامتگاه، ایرانی مفروض داشته مگر آنکه مسلم شود تبعه کشور خارجی هستند. شرط مسلم بودن تابعیت خارجی افراد آن است که مدارک تابعیت خارجی این افراد مورد اعتراض دولت ایران نباشد، لذا اگر شخصی که ساکن کشور است به طریقی غیر از آنچه قانون معین کرده، کسب تابعیت خارجی کرده باشد و این کسب تابعیت مورد اعتراض دولت ایران باشد، قانونگذار آن را به رسمیت نمی‌شناسد و این افراد را همچنان تبعه ایران می‌داند. در

می‌شود. حال اگر یک مرد ایرانی با یک زن تبعه فرانسه ازدواج کند، از طرفی زن طبق قانون مدنی ایران تبعه ایران است و از طرفی بر اساس قانون تابعیت فرانسه، برای این زن تابعیت فرانسوی محفوظ است. همچنین ممکن است شخصی با حفظ تابعیت یک کشور، تابعیت دیگری به دست آورد و به ایس‌ن ترتیب دو تابعیتی باشد.^(۳)

به هر ترتیب شخصی که بیش از یک تابعیت دارد وضع عادی ندارد چرا که تابعیت، منشأ حقوق و تکالیف است و فرد دو تابعیتی به طور ناعادلانه از حقوق و مزایای دو دولت بهره می‌برد. به علاوه فرد دو تابعیتی باید تکالیف خود -مانند خدمت نظام وظیفه - را نسبت به دو دولت ایفا کند که این مساله دشواری‌های فراوان دارد و چه‌بسا ممکن است انجم تکالیف محوله از طرف یک دولت، با سرپیچی از تکالیف دولت دیگر ملازمه داشته باشد و موجبات مجازات وی را فراهم آورد.

حال نظر به مشکلاتی که تابعیت مضاعف ایجاد می‌کند و اینکه می‌دانیم اصل بر «تابعیت واحد» است، باید دید چگونه می‌توان این مشکل را حل کرد. در حل مسائل حقوقی افراد دو تابعیتی -مانند احوال شخصیه که تابعیت افراد در آنها موثر است- از شیوه‌هایی خاص استفاده می‌کنند که مربوط به بحث «تعارض قوانین» است و ما اینک قصد نداریم به این قبیل مسائل بپردازیم بلکه می‌خواهیم ابتدا طرق جلوگیری از ایجاد تابعیت مضاعف و در نهایت رفع آن را مطرح کنیم.

برای رفع تابعیت مضاعف چند طریقه گفته‌اند که در «نظر» درست است اما عموماً قابلیت اجرایی ندارد. در ادامه اهم این موارد را متذکر می‌شویم: اول در مواردی که «دو تابعیت اصلی» در [کار] باشد، یکی را دیگری ترجیح می‌دهیم. در رابطه با اینکه کدامیک از تابعیت‌ها بر دیگری ترجیح دارد، نظر برخی آن است که باید اختیار را به تبعه داد تا به میل خود یکی را انتخاب کند. اما از نظر برخی دیگر اعطای این اختیار به اشخاص، صحیح نیست چرا که اعطای تابعیت به افراد در اختیار دولت‌هاست. حتی در مواردی که شخص بخواهد با اراده تغییر تابعیت بدهد نیز تنها نقش اراده او، «درخواست تغییر تابعیت» است و شرایط ترک و پذیرش به تابعیت را «دولت‌ها» معین می‌کنند. همان‌طور که هیچ‌کس نمی‌تواند آزادانه تابعیتی را ترک کند، هیچ‌کس هم نمی‌تواند تابعیت جدید به دست آورد. بنابرین به نظر عده‌ای از حقوق دانان،



ادامه ماده ۹۸۹ قانون مدنی چنین مقرر می‌کند: هر تبعه ایرانی که بدون رعایت مقررات قانونی بعد از تاریخ ۱۲۸۰ شمسی تابعیت خارجی تحصیل کرده باشد، تبعیت خارجی او کان‌لم‌یکن بوده و تبعه ایران شناخته می‌شود ولی در عین حال تمامی اموال غیرمنقول او با نظارت مدعی العموم محل، به فروش رسیده و پس از وضع مخارج فروش، قیمت آن به او داده خواهد شد و به علاوه از اشتغال به وزارت و معاونت وزارت و عضویت مجالس مقننه و انجمن‌های ایالتی، ولایتی، بلدی و هرگونه مشاغل دولتی محروم خواهد ماند. این ماده را می‌توان به دو قسمت تقسیم کرد. در قسمت ابتدایی ماده، قانونگذار «تابعیت اکتسابی خلاف مقررات ایران» را به رسمیت نمی‌شناسد و تابعیت ایرانی این افراد را محفوظ می‌داند، اما در ادامه در راستای حفظ منافع خود و برای جلوگیری از مخاطرات احتمالی و به جهت تنبیه افرادی که به قوانین تابعیت کشور توجه نداشته‌اند، با افراد دو تابعیتی همچون بیگانگان برخورد کرده و آنان را از مالکیت اموال غیرمنقول و تصدی مشاغل دولتی منع می‌کند. اصل ۴۱ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تصریح می‌کند تابعیت ایران حق مسلم هر فرد ایرانی است و دولت نمی‌تواند این حق را از هیچ ایرانی‌ای سلب کند مگر به درخواست خود او یا در صورتی که به تابعیت کشور دیگر درآید. در این اصل، قانونگذار دولت را از سلب تابعیت ایرانی افراد منع کرده مگر آنکه خود آنها درخواست کنند که این درخواست باید براساس ماده ۹۸۸ قانون مدنی و شرایط مندرج در آن انجام گیرد. در ادامه این ماده، اصل ۴۱ قانون اساسی این اختیار را به دولت می‌دهد تا تابعیت ایرانی افرادی را که به تابعیت کشور دیگر درآمده‌اند، سلب کند. بنابرین مشخص است که دو تابعیتی بودن از نظر قانونگذار ایران، پذیرفته نیست. البته [در ایران]، انفس دو تابعیتی بودن جرم نیست^(۴) و در قوانین ایران هم دو تابعیتی بودن جرم‌انگاری نشده، بلکه شکل غیرقانونی آن توسط قانونگذار پذیرفته نشده و آثار و محدودیت‌هایی را به دنبال دارد.

مسئله تابعیت مضاعف گاهی ناگزیر و گریزناپذیر است و بهتر آن است که قانونگذار داخلی در راستای اصول حقوق بین‌الملل در رابطه با مساله تابعیت -که در ابتدای مطلب بیان شد- و در راستای مصالح اجتماعی و فردی، قوانین را به گونه‌ای تنظیم کند که تا جای ممکن از ایجاد تابعیت مضاعف و ضررهای احتمالی آن جلوگیری شود. چرا که در این مساله ما تنها نسبت به «قوانین خود» اختیار داریم و به نظر هم می‌رسد با وجود «منع اصول حقوق بین‌الملل از تحصیل تابعیت مضاعف نداشته باشند. امروزه حساسیت همان‌طور که تا الان توفیق چندانی نداشته‌اند، در ادامه هم قادر نباشند یک راه‌حل عملی موثر آرام‌آور ارائه داده یا به توافق عام دست یافته و یا سازمانی بین‌المللی تشکیل دهند. چرا که در این موضوع اساساً اتفاق نظر وجود ندارد و مسائل آن مربوط به قوانین داخلی کشورها، سیاست‌ها و مصالح‌ها و حاکمیت آنهاست. چه‌بسا دولت‌هایی باشند که برخلاف اصول بین‌المللی علاقه‌ای به جلوگیری از ایجاد تابعیت مضاعف نداشته باشند. امروزه حساسیت بیشتر در بحث دو تابعیتی‌ها به جهت راهبانی این افراد به مشاغل حساس، مدیریت‌ها و مسئولیت‌های کلان و مهم کشور است. باید گفت در این زمینه مشکل بیش از آنکه خلأ قانونی باشد، آن است که معمولاً تابعیت دوم اشخاص پنهان است و اساساً در کشور ما همت جدی برای مقابله با ایس‌ن موضوع وجود ندارد تا بتوان همین قوانین فعلی را در حد مطلوب اجرا کرد.

پی‌نوشت:

۱. نصیری، محمد، حقوق بین‌الملل خصوصی، صفحه ۴۸
۲. فدوی، سلیمان، بررسی وضعیت تابعیت در حقوق ایران
۳. نصیری، محمد، حقوق بین‌الملل خصوصی، صفحه ۳۰
۴. تابعیت اصلی هنگام تولد بر اساس یکی از دو سیستم خاک یا خون به فرد اعمال می‌شود، لذا گاهی از این نوع تابعیت با عنوان تابعیت تولدی نیز یاد می‌کنند. در مقابل تابعیت اصلی، «تابعیت اکتسابی» است که از طریق ازدواج یا پذیرش به تابعیت تحصیل می‌شود.
۵. همان، از صفحه ۳۰ تا ۴۰
۶. الماسی، نجادعلی، تعارض قوانین، صفحه ۱۶۱
۷. برای دیدن نظرات بیشتر رجوع کنید به نصیری، محمد، حقوق بین‌الملل خصوصی، صفحات ۵۰ تا ۵۵
۸. روزبهانی، حامد، تابعیت مضاعف
۹. آملی‌لاریجانی، جلسه مسئولان عالی قضایی، سایت ایران آنلاین، شناسه خبر ۴۳۰۰۷۶

منابع:

۱. نصیری؛ محمد، حقوق بین‌الملل خصوصی، تهران، نشر آگه، ۱۳۷۲
۲. الماسی، نجادعلی، تعارض قوانین، تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۸
۳. فدوی، سلیمان، بررسی وضعیت تابعیت در حقوق ایران
۴. مجله کانون، سال ۱۳۸۱، شماره ۴۰
۱. فدوی، سلیمان، بررسی وضعیت تابعیت در حقوق ایران ۲، مجله کانون، سال ۱۳۸۲ شماره ۴۶
۵. حامد، روزبهانی، تابعیت مضاعف، پایگاه اطلاع‌رسانی وکالت آنلاین
۶. قانون مدنی، معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات، ۱۳۹۶

حساسیت بیشتر در بحث دو تابعیتی‌ها به جهت راهبانی این افراد به مشاغل حساس مدیریت‌ها و مسئولیت‌های کلان و مهم کشور است. باید گفت در این زمینه مشکل بیش از آنکه خلأ قانونی باشد، آن است که معمولاً تابعیت دوم اشخاص پنهان است و اساساً در کشور ما همت جدی برای مقابله با این موضوع وجود ندارد تا بتوان همین قوانین فعلی را در حد مطلوب اجرا کرد